

Retrats castellers

JOSEP ANTONI FALCATO • ANDREU MONTSERRAT
FRANCESC PIÑAS • FRANCESC MORENO, "MELILLA"

Xavier Brotons
Jordi Jaria
Guillermo Soler
Joan Beumala

col·lecció

L'AIXECADOR

• Col·lecció L'Aixecador - 14 •

Retrats castellers

JOSEP ANTONI FALCATO • ANDREU MONTSERRAT •
FRANCESC PIÑAS • FRANCESC MORENO, 'MELILLA'

XAVIER BROTONS NAVARRO
JORDI JARIA I MANZANO
GUILLERMO SOLER GARCÍA DE OTEYZA
JOAN BEUMALA I CASTELLS

Cossetània
EDICIONS

L'edició d'aquest llibre ha estat subvencionada per:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
**Centre de Promoció de la Cultura
Popular i Tradicional Catalana**

Primera edició: maig de 2006

Cossetània Edicions
C. de la Violeta, núm. 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

© dels textos: els autors
© Cossetània Edicions / Imatge-9, SL

Director de la col·lecció: Xavier Brotons Navarro

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Arts Gràfiques Requesens

ISBN: 84-9791-191-1

Dipòsit legal: T-479-2006

Índex

Quatre retrats (<i>introducció de Xavier Brotons</i>)	7
Josep Antoni Falcato: el fundador d'una gran colla en terra de profans (Minyons de Terrassa) <i>Xavier Brotons Navarro</i>	9
Andreu Montserrat: l'aprenentatge perpetu (Colla Joves Xiquets de Valls) <i>Jordi Jaria i Manzano</i>	27
Francesc Piñas: la revolució és a la base (Colla Vella dels Xiquets de Valls) <i>Guillermo Soler García de Oteyza</i>	45
Francesc Moreno, 'Melilla': els castells a la sang (Castellers de Vilafranca) <i>Joan Beumala i Castells</i>	61

Quatre retrats

Tradicionalment, l'anonimat ha estat una característica força apreciada pel món casteller. Segurament, aquesta consideració positiva respon més aviat a la por que hi ha hagut sempre de singularitzar una activitat en què participa molta gent, i tota amb la seva part d'implicació important.

Nosaltres, això no obstant, considerem que, sense menystenir el seu caràcter col·lectiu, convé manifestar obertament que els castells tenen noms i cognoms. Efectivament, si es té un coneixement mínim del món casteller, es veu de seguida com, moltes vegades, les voluntats individuals, els lideratges... expliquen moltes de les vicissituds de la història dels castells, de les colles, etc. En efecte, en la història recent n'hi ha diferents exemples. Per posar un cas, ningú no dubta que en l'anomenada febre pilanera que va començar a finals del 1994 (és a dir, en l'inici de l'etapa recent de recuperació dels grans espadats), hi va tenir un pes específic l'afany individual d'unes poques persones a assajar i recuperar amb normalitat el pilar de sis. Òbviament, després, sense la implicació de tota la colla, l'empresa no hauria tirat endavant, però això no impedeix reconèixer com, en aquest cas, la voluntat —l'obsessió, fins i tot, diríem— individual va tenir un pes fonamental perquè la tornada dels grans pilars a les places fos una realitat.

El llibre que teniu a les mans ofereix un exercici que fins ara no havia freqüentat gaire en la bibliografia castellera. Es tracta d'explicar els castells a partir de les persones que els fan; és a dir, no des de fora, sinó precisament des de dintre. L'objectiu és conèixer la història de quatre persones per a les quals els castells han estat fonamentals en la seva vida, tant per la seva implicació en aquesta activitat com per la influència que els castells han tingut en les seves trajectòries vitals.

I la història castellera d'aquestes quatre persones s'ha volgut fer en forma de retrat; o sigui, no buscant de fer un currículum de mèrits castellers del protagonista o relatant-ne la biografia, sinó descrivint el procés pel qual un dia van decidir-se a fer castells i per què aquests han acabat sent tan importants en les seves vides.

Es tracta de quatre vivències úniques, de quatre trajectòries diferents, d'uns castellers que pertanyen a quatre colles distintes, a tres ciutats diferents. Malgrat la diversitat de contextos, hi ha dues coses, però, que els quatre entrevistats comparteixen: el fet de pertànyer a una de les quatre grans colles del país i el fet d'haver exercit alguna mena de lideratge dintre de la seva agrupació, ja sigui com a fundador, com a cap de colla, com a responsable d'algun equip...

Així, la tria —que, dit sigui de passada, no ha estat gens fàcil, atès el bon nombre de candidats a ser retratats— ha donat aquests quatre noms: Francesc Moreno, *Melilla* (Castellers de Vilafranca), Francesc Piñas (Colla Vella dels Xiquets de Valls), Andreu Montserrat (Colla Joves Xiquets de Valls) i Josep A. Falcato (Minyons de Terrassa).

Sens dubte, tots quatre tenen una rica i interessant història casteller a explicar i tots quatre, també, són personatges molt coneguts dins els ambients castellers. En aquest sentit, el llibre ens fa el perfil d'un Melilla que potser ha estat el cap de colla més carismàtic de la història casteller a recent i, a més, segurament el personatge casteller més famós —el més mediàtic, en diríem avui—, una persona que ha connectat ràpidament amb tothom —fins i tot amb gent aliena als castells— gràcies a la seva sociabilitat; del Francesc Piñas, el qual va ser definit per Joan Beumala com a “pare dels castells de nou”, en el sentit que va ser l'inventor literal del folre del primer castell de nou pisos del segle XX; de l'Andreu Montserrat, un capdavanter amb idees tècniques força modernes per al seu temps i un conversador infatigable de castells; i del Josep A. Falcato, un personatge que explica la història d'un noi de 17 anys que, totalment enamorat dels castells, funda una colla en “territori verge” que amb el temps esdevindria la formació més revolucionària de la centúria passada.

D'altra banda, cada retrat ha estat elaborat per un periodista diferent. Això ha permès, d'una banda, aprofundir més en el personatge, ja que cada autor ha pogut dedicar tots els esforços a només una persona. El retrat, per un altre cantó, s'ha elaborat a partir del coneixement personal que cada autor tenia del seu entrevistat (fruit de força anys dedicats al periodisme casteller, cosa que en algun cas ha convertit la pura coneixença en amistat) i, també i en una part molt important, a partir de diverses entrevistes i converses mantingudes amb els retratats. La diversitat d'autors probablement crearà una varietat d'estils, des del punt de vista formal, però estem convençuts que aquesta característica no ha estat perjudicial, ni de bon tros, per al resultat final del llibre.

I, sigui com sigui, i per les raons que explicàvem més amunt, aquests retrats han estat elaborats, en tots els casos, des de l'admiració i l'afecte que ens desperten aquestes persones que han dedicat una part important de les seves vides a fer grans els nostres castells. Esperem que us ho passeu molt bé.

Xavier Brotons Navarro
Coordinador

Josep Antoni Falcato: el fundador d'una gran colla en terra de profans (Minyons de Terrassa)

Xavier Brotons Navarro

El nostre protagonista és una de les persones més conegudes del món casteller. L'explicació és ben fàcil: fa més de 25 anys que fa castells per les places del país. Es diu Josep Antoni Falcato i tothom el coneix pel primer cognom. També tothom sense excepció l'identifica amb la seva colla, els Minyons de Terrassa. El que potser ja no saben tants és que aquest terrassenc d'adopció que actualment viu a Rubí és sitgetà de naixement, que es va llicenciar en ciències de la informació a la Universitat Autònoma de Barcelona, que va començar a fer castells de molt jovenet i que va fundar una colla castellera que amb els anys ha esdevingut una de les capdavanteres de Catalunya.

Abillat amb la camisa lila de la seva colla, amb la faixa sota l'aixella, lleugerament despentinat, amb el posat seriós, ens trobem el nostre personatge pels carrers adjacents a la plaça Vella de Terrassa. És el 5 de juliol del 1998 i el nostre protagonista, altrament cordial i xerrador, avui només intercanvia unes paraules de compromís amb mi i el meu acompanyant: se'l veu nerviós, neguitós, i alhora concentrat. La veritat és que no n'hi ha per a menys: d'aquí a pocs minuts la seva colla intentarà fer el primer castell de deu de tota la història.

Després, ja a la plaça, els Minyons estan tancant la pinya del tres de deu amb folre i manilles. Amb la mirada busco el nostre personatge i el trobo, poc abans de pujar, donant ànims als seus companys: "Va, vinga, Minyons!" És la primera vegada, en els anys que ens coneixem, que el veig tan seriós i neguitós abans de pujar a un castell. Poc després les gralles sonaran i el tres de deu anirà amunt. ¿Potser al nostre personatge li han passat pel cap imatges de fa 19 anys, quan, amb una colla d'amics també molt jovenets, feien el tres de cinc en aquesta mateixa plaça Vella? ¿O potser s'ha recordat dels castells de set que feia amb els Castellers de Sitges?

Dues imatges més del nostre personatge. La primera és la d'un Falcato enfadat, enutjat, realment indignat. És un Sant Fèlix de mitjan dècada dels noranta i el nostre personatge és al terç d'un quatre de nou amb folre que per segon cop desmunta el peu. A la plaça se senten xiulets i el nostre casteller no s'està de mostrar la seva contrarietat: en la distància, als seus llavis es llegeix perfectament un insult, diverses vegades repetit mentre va sortint de la seva posició. I és que el nostre protagonista no entén com hi pot haver gent que xiuli pel peu d'un castell de nou desmuntat. ¿O potser és que Falcato ha recordat aquelles altres actuacions, no fa pas tants anys, de la seva colla a Vilafranca, on eren rebuts amb simpatia, aplaudits amb entusiasme i admirats pel nivell que havien aconseguit en tan poc temps, sent una colla no tradicional? Aleshores, un any una aficionada vilafranquina els havia dit: "A Vilafranca us estimem molt, als Minyons! Us estimem molt!" I un casteller terrassenc li havia respost profèticament: "Sí, ens estimeu molt fins que un any vindrem i farem millor actuació que vosaltres."

La segona imatge és Falcato descarregant el quatre de nou sense folre per primera vegada al segle XX. Va ser a Girona, un polèmic 25 d'octubre del 1998, i el nostre casteller, que para el castell al terç i que ja n'ha començat a celebrar la consecució quan encara té els quarts al damunt, es torna literalment boig d'alegria, tot ell es convulsiona enmig de l'eufòria col·lectiva i finalment es desfà en la barreja de castellers de tronc i castellers de pinya. És la imatge del casteller en estat pur, l'expressió de la satisfacció per la feina ben feta. És, també, la imatge de la victòria. Tant personal com col·lectiva. Personal, pel que representa haver descarregat el castell: "Com a casteller de tronc, el quatre de nou net és el castell en què se te'n va el sentiment." I col·lectiva, pel que significa que una colla com els Minyons de Terrassa hagin estat els primers en l'època moderna a vèncer el mite en majúscules, el castell més llegendari de tota la història. I, a més, hi afegim nosaltres, coincidint en dia i gairebé en hora amb la vallenca diada de Santa Úrsula.

DE SITGES A TERRASSA

Josep Antoni Falcato Heckendorn va néixer a Sitges (Garraf) el 4 de febrer del 1960. Els Castellers de Sitges, fundats el 1971 i vestits amb camisa de color blau marí, van ser la seva primera colla. L'agrupació va actuar fins al 1987 i la seva consecució més important va ser la torre de set, a part d'haver provat el quatre de vuit i el tres de vuit. Josep Antoni Falcato s'hi va incorporar quan tenia 13 anys: "Recordo que a sota de casa, on vivia, hi havia uns horts, els Horts de Can Falç. Hi havia un matrimoni de masovers i tenien un fill més gran que jo." Falcato el va veure un dia fent castells i això li va despertar la simpatia per aquesta activitat: "Home, si són de casa, són veïns!", vaig pensar."

Aleshores de la seva colla d'amics, joves d'entre 12 i 13 anys, un va entrar als Castellers de Sitges i "darrere hi vam anar jo i d'altres. Això potser era el 1973". Els

Membres de l'equip tècnic de la temporada del 1993, quan els Minyons de Terrassa van aconseguir el primer dos de nou amb folre i manilles de la història. D'esquerra a dreta: Ignasi Nani Matas, Josep Antoni Falcato, Mireia Comas, Màrius Boada, Mercè Serra, Carles Aranda i Tomàs Pont.

FOTO: ARXIU PERSONAL.

començaments, però, no van ser fàcils: “Potser tenien quarts més petits i més grans d’edat, però no recordo que ens provessin a cap dels tres que hi havíem entrat.” Després va passar que aquells joves es van apuntar als Falcons de Sitges al poc d’aparèixer, i a la colla castellera els van dir que havien de triar: o falcons o castells. “Ens vam quedar als Falcons.” Això va durar fins al 1976, en què la nova direcció dels Castellers de Sitges va arribar a un acord amb els Falcons en virtut del qual es podien compaginar les dues activitats.

Falcato diu que els castells “són com una droga que enganxa”: “Jo recordo que anàvem a jugar i els jocs que fèiem eren una mica de castells. Per exemple: ens trobàvem tres amics de 13 anys i intentàvem fer un pilar de tres a la platja, tots amb un pes semblant. Pots imaginar-te’n el resultat: tots a terra, i jo m’emportava la pitjor part, perquè era el més menut dels tres i anava a dalt de tot!” Així, a l’estiu, mentre altres nens jugaven a la pilota, Falcato i els seus amics es dedicaven a fer castells a la platja. “Recordo que un any havíem aconseguit dominar perfectament el pilar de tres a l’aigua.”

Per a Josep Antoni Falcato “els castells han sigut passió i devoció alhora. Suposo que quan estàs molt implicat en una cosa i t’hi va molt és com si es retroalimentés: tu vas fent castells i cada cop en vols més, i en vols més individualment i col·lec-

tivament, per a la colla". A més, el nostre personatge pensa que una mica "hi ha l'instint d'autosuperació, que a mi personalment m'ha alimentat molt i que si estàs una temporada sense fer castells doncs ja tens ganes de tornar-hi". I recorda que l'any 1981, quan va anar a fer la mili, les converses per telèfon i les cartes amb gent de la colla sempre eren sobre castells.

La colla: Falcato estima els Minyons i els Minyons s'estimen el Falcato, és a dir, saben perfectament el que representa per a la colla, que n'és una figura emblemàtica. Qui això escriu recorda un debat en què va participar fa uns anys al local dels Minyons de Terrassa. La discussió anava sobre els rànquings i la competitivitat en els castells. Una de les intervencions més llargues del públic va ser la de Falcato, que, en un discurs apassionat, va criticar els rànquings i va defensar la seva concepció dels castells. La intervenció va ser llargament ovacionada. "La colla, una mica, en certs moments, és una gran família. Després, quan es fa molt gran, ja es dispersa més la cosa." Sens dubte, el nostre personatge es deu sentir orgullós que la colla que ell va crear un dia hagi assolit les fites que ha assolit, que s'hagi consolidat com una de les colles capdavanteres del país, que sigui una entitat important dins el teixit associatiu de Terrassa... I és significatiu comprovar com força integrants d'aquell nucli fundador de la colla encara es mantenen en actiu: Pere Tiana, *Ogro*, que n'ha estat president; Carles Feiner, *Negre*, cap de colla i president i un dels ideòlegs de l'agrupació; Marc Roura, que n'ha estat cap de colla (ho va ser l'extraordinària temporada del 1998, quan els egarencs van descarregar tant el quatre de nou net com el tres de deu amb folre i manilles); Joan Brugués, *Bubu*, "un tot terreny que ha estat tècnic, encarregat del vídeo..."; Ton Roura i Artur Moncal.¹

Els castells, sens dubte, han estat una part molt important en la vida de Josep Antoni Falcato. I cita la frase atribuïda al mític cap de colla vallenc Isidre de Rabassó, recollida en una pindàrica d'Eugeni d'Ors: "Fer castells és necessari; viure no és necessari." "No serem tan tremendistes", bromeja, "però el que passa és que entre les coses a les quals has tingut accés doncs això és evidentment el que més m'ha atret, fins i tot potser per damunt de la muntanya [una altra de les passions del nostre personatge], perquè va arribar un moment que vaig estar pràcticament deu anys sense fer activitat de muntanya, perquè entre festejar, treballar, estudiar i els castells ja no hi cabien tantes coses!"

No és sobrer recordar que el nostre personatge, com a casteller, té un currículum irreprotxable: ha fet amb la seva colla els millors castells; alguns, els més importants dels últims anys i de tota la història, com el tres de deu amb folre i manilles i el quatre de nou net. D'això, Josep Falcato n'està orgullós, lògicament, però ho

¹ Altres fundadors de la colla, segons ens fa notar el mateix Falcato, són: Maria Casas (e.p.d.), Jaume Andreu, Joan Casasayes (e.p.d.), Pep Bellés i Anna Andreu. ("20 anys bons minyons", a *Colla*, revista dels Minyons de Terrassa, època II, núm. 77, p. 22-27).

exhibeix amb una senzilla humilitat: “He tingut la sort d’estar en una gran colla que ha fet grans castells.”

El 1976 Falcato, per la feina del seu pare, va marxar amb la família a viure tres mesos a Gijón, però el gener del 1977 ja es va instal·lar a Terrassa. Les temporades del 1977 i 1978 encara anava força divendres a assajar a Sitges (llavors, el nostre protagonista, amb 17 i 18 anys, pujava al terç del castell de set) i el mateix 1978 va conèixer l’Emili Miró, el mític casteller dels Nens del Vendrell, que aleshores vivia a la ciutat vallesana.

Pel que fa a Emili Miró, en determinats cercles castellers hi ha hagut el mite que va ser el fundador dels Minyons de Terrassa. Més endavant veurem que això no va ser així, però val la pena recordar que quan va morir el casteller vendrellenc la polèmica sobre la paternitat de la colla terrassenca va tornar a sortir a la palestra, i que el pare de Josep Antoni Falcato va publicar una carta al director a *La Vanguardia* en què atribuïa aquesta paternitat al seu fill. També ho va fer la mateixa colla dels Minyons, mitjançant un escrit publicat al *Diari de Terrassa*.

Que el nostre personatge estima els castells és innegable, no solament pels anys que ha estat fent-ne, sinó perquè ¿com si no s’explica que un jove de 18 anys s’entestés a crear del no-res una colla castellera en una terra absolutament profana, en una zona on els castells eren totalment ignorats?

Els antecedents castellers dels Minyons de Terrassa els trobem el maig del 1979 en una diada de la Secció Infantil del Centre Excursionista de Terrassa. Falcato no n’era soci, però es relacionava amb alguns membres de l’entitat, amb els quals de tant en tant sortia a escalar. En aquesta diada es van muntar números de circ per a la canalla i a Falcato li va tocar preparar el grup dels acrobates. “Aquesta és la meva!”, va pensar, “i durant una horeta d’assaig vam fer alguns números senzills de falcons.”

Dues setmanes més tard, a principis de juny, es feia la Diada de Germanor del Centre Excursionista de Terrassa. Es tractava d’una acampada, amb un foc de camp, i a l’endemà es feien sardanes i jocs. Aleshores van proposar a Falcato de fer-hi també castells. No va ser fàcil, perquè el nostre personatge volia fer una cosa amb cara i ulls i, per tant, creia necessari convocar diversos assajos, “encara que algun membre de l’organització pensés que amb un parell d’hores de preparació abans de l’exhibició ja n’hi havia prou”.

Van enganxar cartells al Centre Excursionista convocant uns assajos en el que ara és el Parc de Vallparadís de Terrassa, llavors un torrent. Fent aquests assajos Falcato va veure a la plaça Vella Carles Feiner i “vaig pensar: ‘Hòstia, aquest tio...!’”, perquè era jovenet, però tenia ja un cos potent, i li vaig dir: ‘¿Vols venir, que t’he d’explicar una cosa? Et convido a unes tripes i un moscatell!’ I com que anava tot vestit de negre i jo no sabia com es deia doncs li vaig dir: ‘Ei, Negre, vine cap aquí!’” Aquest és l’origen del sobrenom, *Negre*, de Carles Feiner, un altre dels

integrants del nucli fundador dels Minyons, amb els anys destacat casteller, dirigent i ideòleg de la colla.

La Pepi Martínez Font, amiga d'aquest grup de nois i que després va ser la primera secretària de la colla, va proporcionar-los el pati del col·legi Carmelitans, del qual era antiga alumna, per fer-hi els assajos. En total en van fer tres o quatre, els quals van permetre que en la Diada de Germanor del Centre Excursionista, a l'Era de Can Guitart, fessin el tres i el quatre de cinc fins a aixecador, el dos de cinc agafat fins a aixecador i el pilar de quatre. "La gent va quedar molt engrescada", recorda Falcato, "els del Centre Excursionista, també, i vam pensar de fer una colla. Els del Centre Excursionista ens van dir si volíem ser-ne una secció, però ens hi vam negar rotundament". Falcato creu que la proposta es va fer perquè el Centre tenia por que la gent jove se n'anés amb els castells.

Després d'aquella diada, van convocar, per al vint-i-tants de juny, una assemblea i, una mica per designació, es van triar els càrrecs de Junta i de Tècnica. "Vam posar data de presentació per al dia 15 de juliol (aleshores tot anava de quinze en quinze dies!)." Falcato precisa: "Cal dir, també, per si no està prou repetit, que l'Emili Miró el vam anar a buscar després de la Diada de Germanor del Centre Excursionista, és a dir, quan ja hi havia la idea." El col·legi dels Carmelitans, on assajaven, estava a cinc minuts de casa seva, "però ell no havia vingut perquè era del parer que allò eren castells en terra de profans i que no ho entendrien". Això no obstant, quan, després d'aquella diada, es van presentar quinze persones a casa seva, l'Emili Miró "a l'endemà em va dir: 'Ara sí que veig que potser sí que la podem fer [la colla]'. I al dir-li que faríem l'assemblea constituent aleshores sí que hi va voler afegir-se". De fet, a l'assemblea se li va proposar de ser president de la colla i Emili Miró va acceptar.²

En aquella reunió es van triar el nom i el color de la camisa de la colla. Respecte a la denominació, Falcato havia proposat diferents noms, entre els quals hi figurava el genèric *casteller* ("que era pel que jo apostava"), però al final *minyons* va fer gràcia, i el cas és que les noies el van votar massivament: "Les dones van començar a tenir pes a la colla!" Pel que fa al color de la camisa, Falcato confessa que "un que treballava en el sector tèxtil va dir que hi havia una partida de roba lila que estava molt bé de preu". Es veu que aquest color havia estat de moda recentment i per això n'hi havia un romanent.

Amb Falcato com a primer cap de colla, el 15 de juliol del 1979 els Minyons es presenten a la plaça amb castells de cinc. "N'érem uns 40: no teníem pinya per fer

² Per remarcar la diferència de concepció del que havia de ser una colla castellera, Falcato recorda que Emili Miró "distingia entre els qui feien castells i els qui ajudaven a fer-los", mentre que el nostre entrevistat, en el butlletí de la colla, en la diada del 1979, va reproduir un fragment d'un article de Joan Reventós en què es parlava de la importància de tots els membres de la pinya.

Josep Antoni Falcato para a segons i gira un pilar de cinc dels Minyons de Terrassa. Novembre del 1982.
FOTO: ARXIU PERSONAL.

castells de sis. Vam fer el tres de cinc, el quatre de cinc amb l'agulla, el dos de cinc gairebé sense tocar, el pilar de quatre i el pilar de quatre per sota. L'important, però, era que la gent es conegués abans de marxar de vacances, perquè en aquella època la ciutat gairebé es buidava quan arribava l'agost.”

A finals d'agost es va reprendre l'activitat: en un assaig van carregar el primer pilar de cinc i, a la festa major de Matadepera, la colla ja va fer el quatre de sis i hi va estrenar les camises. Després d'aquesta exhibició, els Minyons ja van poder fer tota la gamma de sis en l'actuació del desè aniversari dels Castellers de Barcelona. Així, van estrenar a plaça el pilar de cinc —descarregat ja dos cops a l'assaig— i el dos de sis, a més de fer el tres de sis i el quatre de sis.

L'ESCISSIÓ: DUES COLLES A TERRASSA?

Com és sabut, el 1980 es van presentar oficialment els Castellers de Terrassa, una colla nascuda d'una escissió a les files dels Minyons. L'any 1979, abans de l'actuació a Barcelona, hi va haver “el primer conat de sedició”: una part de la Junta es va reunir i va decidir unilateralment que el cap de colla havia de ser el Jan Grau, sense que una decisió així passés per Junta.³ “És el que passa quan hi ha dos galls en un galliner”, aclareix Falcato. Però llavors va passar que Grau “es va trobar que la gent se li va rebotar en el primer assaig, de manera que dos membres de la Junta van venir a parlar amb mi i a l'assaig següent ja estava fent de cap de colla una altra vegada”.

El mal ambient, però, no havia passat i a finals del 1979 hi va haver polèmica amb el quatre de set. Després de Barcelona, Falcato es va plantejar la possibilitat de fer el cinc de sis i el quatre de sis amb l'agulla, però l'Emili Miró s'hi va mostrar contundent: “Això són mariconades: hem d'anar pel quatre de set!” I jo vaig pensar: ‘Això és el que jo volia sentir, home!’, perquè jo era partidari de tirar-lo.” En canvi, hi havia el sector de la colla que després va protagonitzar l'escissió que no estava a favor de provar el castell, ja que segons ells s'havia d'evitar caure, i més, feien èmfasi, a Terrassa.

De manera que en un assaig Falcato es va dirigir a la colla: “Si fem el quatre de sis net i la pinya la tenim provada, el quatre de set anirà amunt! ¿Algú hi té alguna cosa a dir?” I llavors va ser quan el Catena, que parava el castell al terç, va dir: “*¡Que lo diga ahora o que calle para siempre!*”. El cas és que als assajos es van fer les proves necessàries (quatre de sis net i pinya) per intentar el quatre de set, que finalment va ser carregat sobradament.

Després d'aquella actuació, els del sector crític “van agafar l'Emili Miró per banda, se'l van emportar a Isil, un poblet del Pirineu, i li van menjar el *tarro* de tal

³ Falcato recorda que aquests membres de la Junta “tenien vincles d'amistat i familiars amb Jan Grau”.

manera que va tornar totalment girat”. Així doncs, en l’assemblea del 1980 els integrants d’aquest sector no es van voler presentar a cap càrrec, els quals van ser assumits per l’altre bàndol. Això no obstant, els crítics no es van donar per vençuts: “Ells ens feien el boicot, anaven xerrant a la gent casa per casa perquè no vinguessin a la colla, anaven soscavant el terreny.”

L’any 1980, a Vilanova, a començaments de temporada “vam anar-hi a fer el quatre de set per collons”. A l’assaig no se n’havia pogut assajar la pinya i, a la capital del Garraf, el castell va caure poc abans de carregar-se, i “allí els tenies a tots [els del sector crític], mirant i rient”.

A principis de maig del 1980 els ja secessionistes van trobar gent per convocar un assaig de Castellers de Terrassa. La situació va ser delicada, perquè en aquells moments “ningú no s’imaginava que a Terrassa hi poguessin cabre dues colles, amb l’afició tan minsa que hi havia”. De manera que aleshores la lluita era “o nosaltres o ells. I ells sortien perquè nosaltres moríssim, perquè desapareguéssim”.

D’altra banda, segons Falcato, els secessionistes es presentaven “una mica amb el discurs que ells eren la colla de la gent del bon nom, educada, honorable, i que nosaltres érem una colla de brètols i prou”. Aquesta acusació, segons el nostre protagonista, només es basava en el fet que el grup en què hi havia Falcato estava encapçalat per gent més jove, “perquè el cert és que dos grups de gent del mateix sector social —majoritàriament gent vinculada al Centre Excursionista, catalano-parlants i de classe mitjana— es van enfrontar entre ells per diferents concepcions de colla”.

Falcato precisa: “Ells deien ‘Primer és fer colla, i després ja vindran els castells’, i nosaltres pensàvem: ‘Si no fem castells, com volem fer colla?’”. És a dir: “Jo el que no entenia era quan deien ‘És que no s’ha de caure’. I jo pensava: ‘Una cosa és tirar el castell quan no el tens, però els castells cauen! I si nosaltres a la nostra plaça no podem fer les millors actuacions, on les farem?’”. D’alguna manera, aquest enfrontament entre aquests dos sectors desmitifica força la visió que a vegades s’ha tingut dels Minyons com a colla no competitiva: “Ells deien que a la colla s’hi havia d’anar per passar-s’ho bé, i per a ells passar-s’ho bé era que com més castellers de la colla pugessin als castells, millor.” I, en canvi, per a Falcato el que comptava era “la tecnificació de la gent de pinya, tenir gent de pinya entrenada per poder tirar endavant, com el temps ha demostrat, perquè els castells de nou, a part de per haver alleugerit els troncs, també s’han donat perquè la gent ha anat a assajar i s’han assajat els folres i s’ha tecnificat la gent de pinyes i folres”.

El cas és que l’escissió finalment es va produir i que Terrassa, fins a la data actual, ha tingut dues colles castelleres. “Sigui com sigui, no els va sortir tan bé com esperaven, tal com el temps ha acabat demostrant.”

DE REPARTIR-SE ELS DINERS A LA NACIONALITZACIÓ DELS CASTELLS

És evident que des del 1979, any de presentació dels Minyons de Terrassa, fins avui els castells han canviat i molt. Un primer canvi és que “el boom casteller, provocat per múltiples factors, ha portat més gent als assajos.” Així, “si abans una colla el dia que eren més gent assajant n’eren 80, ara s’han fet assajos amb 400 persones i hi ha hagut colles que han tingut mitjanes de divendres de 150 a 200 i més”. Això ha permès, segons Falcato, la “tecnificació” de la gent de pinya, folre i manilles. El cas és que a tota la gent que va anar a les colles arran del boom “se’ls havia de donar feina, no els podies tenir només voltant castells”. Gràcies a aquest fet, “s’ha consolidat tota una sèrie de gent que sap fer folres, que sap estar-se en un folre aguantant unes manilles o que sap aguantar-se en unes manilles”. Segons Falcato, “abans, els 60 o 80 que anaven a un assaig eren els que pujaven o volien pujar; en canvi ara hi van tant castellers de tronc com de pinya, folre i manilles”. El nostre personatge recorda: “Quan ens vam plantejar el dos de vuit amb folre l’any 1985, aconseguir les 160 persones en un assaig per poder-lo fer fins a quints, i a més d’una manera precària, en aquella època era un triomf!”

Això ha influït també en el tracte que les juntes tècniques han dispensat a titulars i suplents: “Quan anaves a tirar el dos de vuit als anys vuitanta, directament a plaça gairebé sense assajar, el qui havia vingut a assajar el folre a terra no pujava perquè anaves a buscar el qui ja te l’havia fet en alguna ocasió.” Això és una cosa que fins poc abans també passava en troncs, i en aquella època, als anys vuitanta, “passava una mica en folres”.

Malgrat que pensa que a còpia d’intentar castells a plaça també se n’aprèn, el fet és que Falcato creu cegament en els assajos com a forma de treball i com a garantia d’èxit: “Jo estic molt orgullós que arran d’això hàgim estat una de les colles més efectives, que ha caigut menys” i que alhora ha fet els millors castells.

Per un altre cantó, “les ambicions personals han deixat de ser un factor tan distorsionant com ho eren abans”. Per factors distorsionants Falcato entén “des d’un mecenes que pagava a un casteller perquè anés a fer un quatre de vuit amb una colla o una altra, fins al personatge que deia: ‘Si mana aquest, jo no vinc!’” passant per qui “es creia insubstituïble”. Falcato creu que això “s’ha solucionat bastant, sobretot en les colles que han partit de nou, però no solament en els Minyons de Terrassa o els Capgrossos de Mataró, que em semblen modèlics, sinó també en una colla com la Jove de Tarragona i, des de fora estant, en la renovació que sembla que s’ha fet en els Castellers de Vilafranca”.

A Falcato li agrada recalcar que el *leiv motiv* d’una colla, la seva raó de ser principal, han de ser els castells, però reconeix que un altre punt en què ha canviat aquesta activitat és en la concepció de colla: “Les colles han passat a tenir dimensió d’entitat. Ja no és allò de ‘Vaig a actuar i reparteixo els quatre duros que guanyo o

me'ls quedo a la faixa i ja veurem'. Les coses, de mica en mica, s'han anat fent més complexes, amb els locals, les assegurances, les activitats paral·leles..."

El quart canvi apreciat pel nostre protagonista és el que ell anomena "nacionalització" dels castells, fenomen ja descrit pel mateix Falcato en un text de la dècada dels vuitanta i que Santi Suárez-Baldrís va batejar el 1998 com a "catalanització dels castells".⁴ Així, tot i que al nostre personatge tota la qüestió simbòlica no li agradi especialment ("Jo sempre dic que de símbols només tinc els gegants del meu poble i prou!"), reconeix que els castells "han esdevingut un símbol del país. Hi ha hagut un procés de nacionalització: d'unes comarques concretes els castells s'han estès per tot el territori nacional". I aquest canvi, de retruc, ha fet que augmentés la cultura castellera dels catalans: "Si més no, se'n té un coneixement passiu, de les quatre coses bàsiques". De manera que igual que tothom pot saber, més o menys, de futbol, "i sap que els del Barça i els del Madrid són bons i guanyen lligues i copes d'Europa, doncs ara amb els castells passa una cosa una mica semblant".

Durant les millors temporades dels anys noranta força gent es preguntava fins quan podrien els castells mantenir un nivell tan alt i quan arribaria la tan temuda crisi. Sense anar més lluny, els resultats globals de la temporada del 2003 van significar un apreciable retrocés respecte a les anteriors, cosa que va tornar a posar la qüestió damunt la taula.⁵ "El que és claríssim és que el boom ja està passat i que ara les coses es mantenen perquè hi ha un pòsit al darrere. La realitat és que ara els castells no atreuen tanta gent de públic, perquè no hi ha el factor de novetat. D'altra banda, les colles tenen menys efectius als assajos i a les actuacions; la gent que milita a les colles és menor, però jo penso que això ja es va començar a notar a partir del 1999." Això no obstant, Falcato creu que actualment no es donen les circumstàncies socioeconòmiques que van provocar la gran crisi de finals del segle XIX i començaments del segle XX: "Aleshores un tema bàsic va ser que el jovent no es va sentir atret pels castells", cosa que ara no passa. "És possible que una colla vagi amunt, que una colla vagi avall, però avui dia hi ha més colles, hi ha més gent a les colles de mitjana, hi ha la rivalitat..."

De manera que el nostre personatge es mostra força optimista de cara al futur: "Valls és un cas a part, perquè és la ciutat bressol per antonomàsia i respira molt els castells, però també hi entra que els Castellers de Vilafranca són una colla de comarca i que Terrassa és una ciutat gran on pots anar trobant gent, tot i que per a mi hi ha poc suport institucional."

⁴ Santi Suárez-Baldrís: *Castells i televisió. La construcció mediàtica del fet casteller*. Edicions Cossetània, col·lecció L'Aixecador, Valls, juliol 1998.

⁵ Joan Beumala i el mateix Falcato van publicar sengles articles de final de temporada a l'*Avui* i *El Periódico*, respectivament. Això no obstant, els magnífics resultats de l'any 2005 van desmentir amb escreix qualsevol indicatiu de crisi.

‘ELS ENEMICS A BATRE’

“Això no són castells! Són una altra cosa, però no castells!” Frases d’aquest estil, els Minyons se les han hagut de sentir dir sovint en els últims anys, però la cosa es va accentuar molt més arran del quatre de nou net descarregat pels vallesans a Girona l’octubre del 1998. S’ha parlat d’“acròbates”, d’“equilibristes”, de “Nord i Sud castellers”... Qui això signa va arribar a sentir una vegada un participant en un debat de televisió que deia una cosa semblant a la següent: “Els Minyons no fan castells, fan construccions informàtiques derivades del Ball de Valencians.”

Però, ¿són realment els Minyons tan diferents dels altres? “Jo penso que no tant com alguns volen fer creure, ni de bon tros, i més del que a alguns els agradaria”, sentència Falcato. D’altra banda, ¿té a veure la pretesa diferència amb la qüestió de la competitivitat?: “Jo diria que als Minyons, com a tot arreu, hi ha de tot, però som molts els que anem a una plaça i volem fer els millors castells i millors que els de la colla del costat.” Ara bé, “per a mi, la frontera de la rivalitat —quan jo l’entenc normal i quan no— es definiria amb la frase següent: ‘Prefereixo quedar últim amb el cinc de nou que primer amb el tres de nou.’” En aquest sentit, Falcato no és partidari de “reglamentar ni de fer lligues: jo crec que els castells tenen el seu llenguatge propi”. Així, creu que cal anteposar els objectius que una colla porta a plaça al fet de quedar primers o últims. “Recordo que amb els Castellers de Sitges, en la Manifestació a Tarragona del 1978, com que el tres de set per baix va anar a terra i hi havia no sé quina colla que ens passava per davant, molts s’acostaven al cap de colla i li deien: ‘Quatre de vuit aquí, home! A totes!’ I el cap de colla els responia: ‘Però si el quatre de vuit no està ni pintat!’ Per a mi qualsevol cap de colla amb dos dits de front ha d’actuar d’aquesta manera.” I Falcato rebla la seva posició amb el comentari següent: “Jo penso que els castells prou que cauen tenint-los com per a sobre anar a tirar coses que no tens ni assajades o que has vist a l’assaig que no et funcionaven bé!” D’altra banda, Falcato reconeix que, evidentment, “les ganes de guanyar existeixen, són innates a la condició humana, però penso que amb una rivalitat menys exacerbada, amb menys rivalitat, disfrutàriem més dels castells”.

¿Potser la incorporació de la dona els ha fet ser considerats diferents?: “Nosaltres vam néixer sense la llosa de la tradició, que potser ha pesat sobre altres colles, i des del primer moment hi ha nois i noies junts.” I Falcato torna a insistir que el que ha tingut la colla “és força seny i efectivitat a l’hora de fer castells. Jo crec que això, totes les colles ho voldrien”.

L’*antiminyonisme* existeix en el món casteller i es plasma en un discurs que intenta deslegitimar els castells que fa la colla, menysprear la seva activitat. Dit d’una altra manera: mentre els Minyons anaven progressant però no representaven cap amenaça per a les colles punteres, van ser elogiats i admirats. Ara bé, quan la colla va carregar el dos de nou amb folre i manilles l’any 1993 (“tot i que al G4